

PROPOZYCJE ĆWICZEŃ ROZWIJAJĄCYCH PERCEPCJĘ WZROKOWĄ

Ćwiczenia na materiale obrazkowym:

1. **Wyszukiwanie różnic między obrazkami**, odszukiwanie jednej lub kilku różnic między obrazkami.
2. **Wyszukiwanie przedmiotów**, przez krótką chwilę pokazujemy dziecku obrazek, który następnie chowamy, a dziecko ma wymienić przedmioty, które zdążyło na nim zaobserwować (można utrudnić zadanie polecając zaobserwować tylko te przedmioty, które rozpoczynają się na jakąś literkę np. s).
3. **Składanie całości z części**, dajemy dziecku pocięty na części obrazek, który dziecko musi samodzielnie złożyć (początkowo zaczynamy rozcinanie obrazka z w pozycji pionowej i poziomej na 2 części następnie zwiększamy ilość do 4, a później na skos od 4 elementów wwyż).
4. **Odwzorowywanie**, prosimy dziecko, aby przerysowało szlaczki, wzory, figury - mając je przed sobą narysowane.
5. **Dobieranie jednakowych obrazków**, można wykorzystać karty Piotruś, domina obrazkowe, dwa takie same obrazki. Pokazujemy dziecku obrazek, a jego zadaniem jest odszukać identyczny wśród wielu leżących na stole.
6. **Uzupełnianie brakujących elementów w rysunkach**, możemy odszukać gotowe obrazki lub samemu narysować dwa obrazki przedstawiające ten sam przedmiot, z tym że w jednym z nich powinno brakować jakiegoś elementu, które dziecko ma odnaleźć w drugim i dorysować (np. dwa bałwanki- jednemu z nich może brakować nosa).
7. **Odtwarzanie z pamięci pokazanych wcześniej dziecku przedmiotów i wskazanie po krótkiej przerwie miejsca na którym leżały**, możemy wykorzystać zabawki, kredki, książki, guziki itd. Dziecko przygląda się kilku rozłożonym na stole przedmiotom, następnie zamyka oczy, w tym czasie zmieniamy układ przedmiotów lub dodajemy coś albo chowamy, następnie dziecko ma przyjrzeć się ponownie przedmiotom, zaobserwować zmianę, ułożyć je w pierwotnym porządku i powiedzieć co przybyło lub ubyło.

Ćwiczenia na materiale geometrycznym:

1. **Różnicowanie w układzie figur geometrycznych pod względem kształtu, koloru i wielkości**, dajemy dziecku różne figury geometryczne, prosimy o posegregowanie je wg. jednej cechy np. kształtu, koloru, wielkości lub wg. kilku cech np. „znajdź wszystkie czerwone kwadraty”.
2. **Szukanie figur w otoczeniu dziecka**, pokazujemy dziecku figurę geometryczną np. wycięta z papieru i prosimy aby odnalazło w otoczeniu przedmiot, który jest taką samą figurą np. koło- okrągłe lustro.
3. **Odwzorowanie**- dziecko układa z figur wzór, który mu pokażemy (np. wieża, piramida). Zaczynamy od prostych, kilkuelementowych wzorów przechodząc do bardziej skomplikowanych (ćwiczenia można prowadzić przy pomocy figur płaskich lub sześciennych klocków).
4. **Dzielenie większej figury na mniejsze**, wycinamy kwadrat z papieru, dziecko musi go pociąć na mniejsze kwadraciki a następnie może komponować z niego nowe całości wg. wzoru, który mu pokażemy.
5. **Dobieranie do konturów figur geometrycznych takich samych**, rysujemy na kartce kilka kształtów (np. kwadrat, prostokąt itd.); dodatkowo wycinamy z papieru różne figury takiej

samej wielkości, jak te narysowane. Zadaniem dziecka jest nałożyć figurę na odpowiadający jej kontur.

6. **Graficzne odtwarzanie krótko eksponowanej figury**, pokazujemy kształt (np. wcięty z papieru), dajemy dziecku czas na zapamiętanie, po czym chowamy, a dziecko ma narysować figurę z pamięci.
7. **Scalanie figur**, wycinamy różne figury, przecinamy je na pół, prosimy aby dziecko ułożyło z tych części całe kształty.
8. **Wyodrębnianie figur**, rysujemy na kartce przecinające się figury, prosimy aby dziecko odnalazło i nazwało wszystkie znajdujące się na obrazku kształty.

Ćwiczenia na materiale literowym:

1. **Dobieranie par jednakowych liter, segregowanie**, wycinamy litery (np. z gazety) prosimy dziecko, aby dobrało: kształtem/ kolorem/ duże do małych/ pisane do drukowanych (możemy tworzyć różne kategorie doboru).
2. **Utrwalanie kształtów liter**, lepienie liter z plasteliny, modeliny, gliny, pisanie na ryżu soli, piasku.
3. **Wyszukiwanie identycznych sylab, segregowanie sylab**, wycinamy sylaby (np. z gazet, papieru, drukujemy), dziecko wybiera takie same lub różniące się jedną literką (np. ba-bi)
4. **Segregowanie wyrazów**, szukanie wyrazów: takich samych / o jednakowej liczbie sylab, liter/ z samogłoską w środku/ z określoną spółgłoską/ zaczynających się na literkę itp.
5. **Dobieranie wyrazów**, łączenie słów tak, aby każde następne różniło się od poprzedniego tylko jedną literką (np. noc- nos, kot-kos). Wyszukiwanie w rozsypankach wyrazowych takich samych wyrazów (zaczynamy od prostych wyrazów jednosylabowych).
6. **Dzielenie zdań na wyrazy**, piszemy na kartce zdanie, rozcinamy i prosimy aby dziecko złożyło zdanie.
7. **Dobieranie zdania do obrazka**, wybieramy ilustrację z książki lub gazety i układamy kilka zdań z których tylko jedno jest prawdziwym opisem tego co znajduje się na rysunku, dziecko ma wybrać właściwy opis.
8. **Układanie zdań przy pomocy rozsypani literowej lub sylabowej**, przygotowujemy kilka liter lub sylab, a dziecko układa zdania lub wyraz który mu podyktujemy.
9. **Szukanie takich samych liter**, rysujemy kilka lub kilkanaście liter na tej samej kartce oraz te same literki na osobnych kartonikach, prosimy dziecko aby nakryło poszczególne literki na planszy kartonikami z takimi samymi znakami.
10. **Różnicowanie liter o podobnym kształcie**, piszemy na kartce podobne litery np. p, g lub b, d lub m, n (powinny być porozrzucane po całej kartce), w górnym rogu umieszczamy jedną spośród napisanych i prosimy dziecko aby zakreśliło na kartce wszystkie litery takie same jak ta w rogu kartki.
11. **Wyodrębnianie liter w wyrazach**, dajemy dziecku napisany wyraz lub zdanie prosimy aby podkreśliło np. wszystkie litery „a”.

PRZYKŁADOWE ĆWICZENIA ROZWIJAJĄCE MOTORYKĘ DUŻĄ I MAŁĄ

Zestaw ćwiczeń rozwijających motorykę dużą:

1. Raczkowanie.
2. Bieganie, skakanie.
3. Stanie na jednej nodze, zabawy: „Jesteś drzewem”, „Jesteś bocianem” – stanie na jednej nodze, odpowiednia pozycja ramion (ramiona w bok).
4. Przeskakiwanie przez przeszkody.
5. Jazda na rowerze 2 kołowym.
6. Wspinanie się na drabinki i schodzenie.
7. Huśtanie się, zabawy na karuzeli.
8. Chodzenie po linii krawężnika, chodzenie nogą za nogą np. po linie lub szybki marsz w miejscu
9. Jazda na hulajnodze.
10. Pajacyki.
11. Zabawy piłką- łapanie, rzucanie, kopanie, rzucanie piłki za plecy, przekładanie piłki przód – tył, góra – dół.
12. Naśladowanie zwierząt: na hasło „skaczące małpki” podskakujemy wesoło, „idzie duży ciężki niedźwiedź”
13. „Rób to co ja” – siadanie, wstawanie, klaskanie.
14. Pływanie.
15. Zabawa w tropicieli, piratów- czołganie się.
16. Orły na podłodze.
17. Rozciąganie taśmy, przeciąganie liny
18. Odbijanie balona.
19. Skakanie na skakance.
20. Taniec z chustą lub wstążką w ręku.
21. Łapanie baniek mydlanych.
22. Naśladowanie zwierząt – dziób bocian, lot ptaka.
23. Zabawa w jazdę samochodem.
24. Odpychanie się dłońmi z rodzicem, siłowanie, przepychanie ściany.
25. Samodzielne ubieranie różnych części garderoby, zapinanie guzików, zatrzasków, zamków oraz wiązanie sznurowadeł.

Ćwiczenia rozwijające motorykę małą (usprawniające mobilność nadgarstka, dostosowanie siły dłoni do zadania, kształtowanie łuków dłoni, dysocjację palców, precyzyjnych ruchów palców- które są niezbędne do prawidłowego rozwoju czynności grafomotorycznych) :

1. Nawleknięcie koralików, przewlekanie sznurowadeł lub tasiemek przez otwory w przedmiotach.
2. Zbieranie drobnych elementów (np. groch, szukanie „skarbów” w pudełku z ziarnami), początkowo dwoma palcami następnie pięścią.
3. Ugniatanie ciasta, wałkowanie ciasta itd., lepienie z plasteliny, modeliny, gliny itd. prostych kształtów: kulek, wałków, miseczek, grzybków itd. następnie bardziej skomplikowanych form np. ludzików i na samym końcu liter.
4. Wkładanie i wyjmowanie przedmiotów dużych, małych.
5. Wieszanie ubranek na sznurku, przyczepianie ich spinaczami.
6. Układanie układanek, budowanie z różnorodnych klocków budowli.
7. Składanie zabawek z oddzielnych części.
8. Układanie szlaczków z elementów mozaiki według określonego wzoru.
9. Zabawa świecą słoneczko, wkręcanie żarówek.

10. Rozpoznawanie przedmiotu przez dotyk, różnicowanie/dotykanie zimne, ciepłe, masażyki różnymi fakturami – szorstkie, ostre, gładkie, miękkie, itp., segregowanie przedmiotów według wspólnej faktury.
11. Rysowanie kredą, flamastrem, malowanie palcem maczanym w farbie, pędzlem różnych form kulistych i spiralnych (np. kół, baloników, jabłuszek, ślimaków itd.), początkowo na papierze o dużym formacie przechodząc stopniowo na coraz mniejszy. Należy przy tym zwrócić szczególną uwagę, aby określone ruchy ręki miały kierunek przeciwny ruchowi wskazówek zegara, czyli zgodnie z kierunkiem pisania wielu liter (np. e, d).
12. Wydzieranie i wycinanie kształtów z bibuły, papieru, gazety, folii itd., a także rozdzieranie i rozciniwanie papieru wzdłuż narysowanych linii prostych, ukośnych, łamanych i falistych.
13. Naśladowanie gry na pianinie, odtwarzanie dźwięków kropel deszczu zróżnicowanymi uderzeniami (ulewa- drobny deszcz).
14. Zabawy paluszkowe (np. „Sroczka”), masaż paluszkami (np. „Tu płynie rzeczka”), gra w łapki, zabawy pacynkami.
15. Ugniatanie kulek z papieru, bibuły, waty i wyklejanie z nich obrazków, gniecie gąbki, pileczki.
16. Szycie- przekłuwanie papieru igłą z nitką w miejscach oznaczonych punktami.
17. Tworzenie różnych kompozycji za pomocą stempli.
18. Kreślenie dużych, płynnych, swobodnych ruchów w kształcie fal, kół, ósemek itd. w powietrzu, kredą na tablicy, pędzlem, węglem na dużych arkuszach itd.
19. Zamalowywanie dużych płaszczyzn z zachowaniem kierunku od lewej do prawej i z góry na dół.
20. Kopiowanie rysunków przez kalkę, wodzenie ołówkiem po wzorze.
21. Pogrubianie kontur kredkami, flamastrem.
22. Utrzymanie linii w polu, prowadzenie kreski między dwoma liniami szerzej ustawionymi w stosunku do siebie (np. wędrówka w labiryncie).
23. Obrysowywanie szablonów od wewnątrz oraz zewnątrz.
24. Rysowanie szlaczków w liniaturze najpierw szerszej, potem odpowiadającej liniaturze zeszytu, następnie wodzenie po gotowym wzorze, dokańczanie zaczętego wzoru, odwzorowywanie szlaczków, rysowanie szlaczków z pamięci po uprzednim przyjrzeniu się nim na samym końcu samodzielne rysowanie różnorodnych wzorów.
25. Łączenie wyznaczonych punktów linią ciągłą, może to być łączenie cyferek od najmniejszej do największej.

PROPOZYCJE ĆWICZEŃ ROZWIJAJĄCYCH MOWĘ I MYŚLENIE

1. **Czytanie** dzieciom bajek, opowiadań, wspólne słuchanie np. Bajek – Grajek, wspólne oglądanie filmów, programów edukacyjnych i rozmawianie o nich, wyjaśnianie niezrozumiałych dla dziecka słów, zwrotów językowych lub sytuacji.
2. **Rozszerzanie pojęć ogólnych**, (nowe słowa – ważne żeby oprócz samego rzeczownika np. frezja, wytłumaczyć co to jest, jakie to jest, co robi lub do czego służy, jakie wzbudza emocje itd.
3. **Rozwijanie wypowiedzi** przez dodawanie kolejnych słów, np. Janek rysuje. – Wesoły Janek rysuje. – Wesoły Janek rysuje autostradę. – wesoły Janek rysuje wspaniałą autostradę (po której jeżdżą szybko samochody osobowi i ciężarówki.)
4. **Podawanie antonimów**, np. łączenie przedmiotów, ilustracji mających cechy przeciwstawne i nazywanie ich.
5. **Podawanie synonimów**, np. dom – mieszkanie – chata.
6. **Podawanie zdrobnień i/lub zgrubień**, np. pies – piesek – psisko.
7. **Zabawa w kończenie zdań**, np. „Gdybym był czarodziejem, to...”
8. **Prowokowanie samorzutnych wypowiedzi** dziecka w różnych sytuacjach życiowych.
9. **Opowiadanie treści obrazków**, określanie zdarzeń przedstawionych na ilustracji.
10. **Ćwiczenia doskonalące umiejętność łączenia przyczyny ze skutkiem**(układanki obrazkowe z koniecznością wypowiedzi dziecka np. dziecko zabiera parasol, bo na dworze pada ... itp.
11. **Ćwiczenia w rozwijaniu umiejętności rozumienia poleceń**, zadań słownych, stawianych dziecku do wykonania; (początkowo 2 proste polecenia np., podejdź do drzwi i stań na jednej nodze, stopniowo rozszerzając polecenia.
12. **Ćwiczenia i zabawy doskonalące wypowiedź pod względem gramatycznym** np., zabawy „Czego tu brakuje?...” Babcia prosi o podanie (czego)..... Chcę iść na plac zabaw z (kim?)..... i tam (robić co?).....
13. **Ćwiczenia wzbogacające mowę** w określenia dotyczące stosunków między przedmiotami np. piłka jest pod stołem, na półce, między krzesłami, po prawej stronie szafy itp.,
14. **Zabawy w pytania i odpowiedzi** do obrazka, bajki itp.
15. **Zabawa w Bliźniacze słowa** – dziecko uczy się uważnego słuchanie i koncentracji, wyrabia pamięć słuchową oraz ćwiczy refleks.
W pociągu, samochodzie, a także w domu, można zabawić się z dzieckiem w wykrywanie identycznych słów. Należy zacząć opowiadać dziecku jakąś zajmującą historyjkę lub po prostu wymieniać jednym tchem słowa, które przyjdą ci do głowy. Od czasu do czasu należy powtórzyć któreś słowo a mały detektyw od razu musi je wyłowić i zareagować, klasnąć w dłonie, podnieść rękę do góry albo krzyknąć umówione słowo np. para.
Można się w nią bawić niemal wszędzie: w poczekalni, na spacerze, w domu.
Ty rozpoczynasz zabawę i pytasz dziecko, na przykład: – Co jest w domu? – Kuchnia – może odpowiedzieć maluch. – Co jest w kuchni? – Szafka. – A w szafce? – Szuflada. I tak dalej, i tak dalej. Pytania i odpowiedzi mogą być „na serio”, ale mogą też być żartobliwe, nonsensowne lub fantastyczne, np. – Co jest w butelce? – Duszek. – A co jest w duszku itp.
17. **Jedzie pociąg** ciągnie wagon, w którym są wyrazy na głoskę(np. /o/): olówek, oko, oskrzela, okręt... (podawanie słów na zmianę)

Inny wariant to wymienianie nazw danej kategorii (kwiaty, owoce, warzywa, meble itp.), lub które rozpoczynają się określoną głoską lub sylabą, np.: Wymień zwierzęta na literę/ sylabę (wersja trudniejsza) /k/: koń, koza, kangur, krowa, kameleon, kakadu ...

18. Skandowanie sylab w wyrazach/ zdaniach, krótkich tekstach (jednocześnie skacząc/klaszcząc/ robiąc odpowiednią ilość kroków),
19. Zabawa w głuchy telefon (podawanie szeptem do ucha dziecka tego, co ma przekazać komuś). Może to być „misja” przekazania ważnej informacji np. tacie: Idź do taty i powiedz mu, że go kocham.,
20. Zabawy tematyczne i w role(np. w sklep z zabawkami, budkę z lodami, program telewizyjny, teatrzyk z określoną bajką, opowiadaniem, który wcześniej przeczytamy dziecku),
21. Przybliżanie zależności rodzinnych, czyli: kto jest kim w rodzinie?
Np. Babcia Lidzia to mama taty, a babcia Marysia to moja mama. Ciocia Justyna to siostra taty, córka babci Lidzi i moja szwagierka itp.
22. Używanie powiedzeń i przysłów w codziennym życiu. Tłumaczenie ich znaczenia dziecku.
Niedaleko pada jabłko od jabłoni.
Szukanie igły w stogu siana.
Zjeść z kimś beczkę soli.
Leje jak z cebra. itp.
23. Znajdywanie różnic w parach obrazków i opowiadanie czym one się różnią.
Ważne, by dziecko opowiadało komuś o tych różnicach, a nie w ciszy tylko je rozpoznawało w ciszy.
24. Rozwiązywanie lamigłówek językowych, zagadek, rebusów
Jakie pałki się palą? (zapalki)
Jak mata strzela? (armata)
25. Zabawa w skojarzenia i kreatywne myślenie
Co Ci się kojarzy ze słowem np. lato itp.
Co można stworzyć?
Wymyśl jak najwięcej rzeczy, które można zrobić z butem?
26. Opowiadanie historyjek obrazkowych, prawdziwych historii z własnego dzieciństwa, wymyślone przygody zabawek dziecka (np. w oparciu o autentyczne wydarzenia z życia dziecka).
27. Zabawa słowna rozwijająca koncentrację uwagi i pamięć słuchową -
„Poszedł Jarek na jarmarek, i kupił...- łańcuch wyrazów - wszyscy uczestnicy zabawy muszą powtarzać wyrazy, które już zostały wypowiedziane i dodać swoje.

PRZYKŁADOWE ĆWICZENIA ROZWIJAJĄCE SŁUCH FONEMATYCZNY

1. Podawanie rymujących się wyrazów (szukanie obrazków, podawanie słów o konkretnym znaczeniu lub nieistniejących słów rymujących się itd.). Wyróżnianie wyrazów w zdaniu.
2. Rozpoznawanie głosów zwierząt zarejestrowanych na taśmie magnetofonowej. Najpierw będą to głosy zwierząt najbardziej znanych: psa, kota, krowy, kury, koguta, kaczki, gęsi, konia, kurcząt, świni, żaby, gołębia; potem głosy zwierząt, z którymi dzieci stykają się rzadziej, np.: kozy, osła, lwa, mewy, wrony, wróbla, bociana itp. Chłopców sprawdzić możemy przy rozpoznawaniu odgłosów charakterystycznych dla pojazdów: samochodu, traktora, pociągu, motocykla, tramwaju, wozu straży pożarnej, karetki pogotowia, statku, roweru, wrotek, deskorolki, itp.
3. Odgadywanie odgłosów docierających zza przysłony (parawanu), albo z sąsiedniego pomieszczenia. Może to być np.: odgłos przelewania wody, rozdzierania papieru, telefonu, przesuwania krzesła, upadku piłki, gwizdu czajnika, brzęku kluczy, itd.
4. Udzielanie przez dzieci odpowiedzi na pytanie: co słyszysz? Dziecko z zamkniętymi oczami wsłuchuje się w ciszę - żadne dźwięki nie są wytwarzane celowo. Po krótkim czasie wsłuchiwanie się określają, co słyszy: stukot butów o chodnik, skrzypnięcie drzwi, szczekanie psa, odgłos samochodów, ptaków, rozmowy ludzi itp.
5. Słuchowa analiza podanego rytmu i ruchowe jego odtwarzanie poprzez wykłaskiwanie, wystukiwanie, wytupywanie.
6. Graficzne odtwarzanie wysłuchanego rytmu (rysowanie kropek lub linii). - odtwarzanie rytmicznych układów przestrzennych - na podstawie układu np. klocków, dziecko wystukuje lub wykłaskuje rytm.
7. Rytmiczne wypowiadanie treści krótkich wierszy (z wykłaskiwaniem).
8. Wyróżnianie sylab w wyrazie, najlepiej za pomocą klaskania lub podskoku (jedna sylaba - jedno klaśnięcie), oprócz tego można bawić się w kończenie wyrazów, podajemy pierwszą sylabę, np. ko-, a dziecko dodaje - ło (koło).
9. Nazywanie i układanie obrazków w kolejności od najmniejszej do największej liczby sylab (np. las, okno., pociągi, parasole, lokomotywa).
10. Łączenie sylab w wyrazy (na podstawie obrazków, później tylko słuchowo)
11. Rozpoznawanie obrazków zaczynających się od tej samej sylaby.
12. Rozpoznawanie obrazków kończących się tą samą sylabą.
13. Sztafeta sylabowa - tworzenie wyrazów rozpoczynających się od tej samej sylaby - mama, makaron, marzenia, makrela itp. lub kończących się tą samą sylabą np. pizama, rama, mama, tama itp.
14. Łańcuch sylabowy - rozpoczynamy zabawę wypowiadając dwusylabowy wyraz, dziecko powtarza wyraz dzieli go na sylaby. Druga sylaba staje się początkiem nowego wyrazu powstałego np: wa - ta (wata), ta - ma (tama), ma - ki (maki), ki - je (kije), je - my (jemy), my - dło (mydło) i tak aż do wyczerpania pomysłów.
15. Wyróżnianie głosek w wyrazach- najpierw na początku wyrazu, potem na końcu i w środku. Można użyć do tego obrazków, spośród, których dziecko wyszuka obrazki zaczynające się lub kończące na daną głoskę. Rysowanie przedmiotów zaczynających się (kończących, lub mających w środku) na daną głoskę.
16. Łączenie głosek w sylaby i wyrazy.
17. Dobieranie w pary wyrazów, które różnią się tylko jedną głoską (koza- kosa, mama- dama, tata- data, pije- bije, Ala- Ola).
18. Podkreślanie czerwoną kredką wyrazów /obrazków, których nazwy "syczą", a niebieską, tych, które "szumią" (sok, puszka, szachy, postój, proszek, ser).

**PRZYKŁADOWE ĆWICZENIA ROZWIJAJĄCE ORIENTACJĘ W SCHEMACIE
WŁASNEGO CIAŁA I PRZESTRZENI**

1. „Pokaż mi prawą (lewą) rękę”, „Chwyć się prawą ręką za lewe kolano”.
2. Klepanie dłońmi o kolana, kręcenie się wokół własnej osi, odpychanie się plecami, przeciskanie się przez tunel utworzony z rąk i nóg dorosłych.
3. Chodzenie: po narysowanej kredą linii (ścieżce), na wprost ze skręcaniem na dany sygnał w prawo i w lewo.
4. Dotykanie i nazywanie poszczególnych części swojego ciała.
5. Orientacja w schemacie ciała osoby stojącej naprzeciwko.
6. Prostowanie rąk przed siebie, za siebie, w bok, do góry, w dół.
7. Poruszanie wskazaną częścią ciała.
8. Rozpoznanie położenia określonego przedmiotu wobec siebie.
9. Rozróżnianie zmiany położenia w lustrzanym odbiciu.
10. Umieszczanie przedmiotów zgodnych z określeniami słownymi, np. nad, pod, w, za, obok, przed.
11. Zabawy z przemieszczaniem się („Idę do przodu, do tyłu”).